

ביאורים

578 -ח- איכות השכר והעונש

מהדורת אור עציון

ועתה נשיב לשאלה, האם השכר על מצווה אחת ועל מצוות רבות שווה, וכן האם העונש על עבירה אחת ועל עבירות שווה או משתנה לפי רוב ומיעוט המעשים?

⁵⁷⁹ ונשיב, שמצד משך הזמן בו ניתן השכר או העונש על מצוות ועבירות אין הבדל בין מעשים רבים ומעטים, כי השכר או העונש על מצווה אחת נצחי, אבל יש הבדל באיכות השכר והעונש בין המרבה לממעט. כמו שבעולם הזה אנו רואים הבדלי מדרגות בטובה, שיש כאלה שהתענוג שלהם הוא המנוחה, ויש שגם אוכלים ושותים היטב, ויש שיש להם גם בגדי פאר, ויש שברשותם דירה רחבה ויפה, ויש שגם זכו בנוסף לכבוד רב, כך גם בעולם הבא יהיו סוגים שונים של אושר ושכר. על אחדים נאמר (תהלים טז, ט): "אף בשרי ישכון לבטח", ועל אחרים נאמר (שם לו, ח): "בצל כנפיך יחסיון", ויש שיזכו (שם ט): "ליירווין מדשן ביתך", ועל אחרים נאמר (זכריה ג, ד): "והלבש אותך מחלצות", ועל אחרים (שם ז): "נתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", והכוונה שיהיה בין המלאכים הנקראים עומדים כמו שנאמר (ישעיה ו, ב): "שרפים עומדים ממעל לו".

⁵⁸⁰ מדרגות מעין אלו נמצאות גם באיכות העונש, שאף שאדם שעבר על עבירה אחת יקבל עונש נצחי, עונשו קל מעונשו של אדם שעבר עבירות רבות. כשם שבעולם הזה יש סוגים רבים של עונשים, יש כלואים, ואחרים גם כבולים, ויש כאלה עם אזיקים, וכאלה שבנוסף גם מקבלים מכות. כך בעולם הבא, יש שנאמר עליהם (ישעיה כד, כב): "ואספו אספה אסיר על בור וסגרו על מסגר", ויש שנאמר עליהם (משלי ה, כב): "עונותיו ילכדנו את הרשע ובחבלי חטאתו יתמך", ועל אחרים נאמר (איוב לו, ח): "ואם אסורים בזיקים ילכדון בחבלי עניי", ואחרים (ירמיה ל, כג): "סער מתגורר על ראש רשעים יחול".

לב הדברים

ההנאות בעולם שלנו מחולקות לקומות שונות. יש קומות בסיסיות ויש קומות גבוהות יותר. לדוגמה, רס"ג נותן לנו כאן רשימה קצרה של הנאות כמו מנוחה, אכילה, לבוש, דירה וכבוד. אפשר לראות איך כל אחת מהן מקדימה בהכרח את חברתה. אדם לא יכול ליהנות מאוכל טוב כל עוד חסר לו צורך בסיסי יותר של שינה, ומי שחסרים לו בגדים מתאימים, כל כבוד בעולם שיעניקו לו לא יכבד אותו. באותה מידה גם בעולם הבא בזמן קבלת השכר יש הכרח להקדים דברים בסיסיים לפני שניגשים לקומות מורכבות יותר ועמוקות יותר של שכר.

בהתפתחותו הפסיכולוגית של הילד חשוב להקדים את האהבה ותחושת הביטחון, לפני שהוא יוכל לגשת לעניינים חברותיים ומפותחים יותר. בדומה לכך, בעולם הרוחני, אהבת ה' והביטחון בו מעניקים יציבות לנפש האדם, כך שתוכל להתעלות בלא פחד לעולמות רוחניים שאינם מוכרים לה.

להבדיל, גם בעונש ישנן קומות של ענישה. ענישה קלה מספיקה לעובר עברות קלות, כמו אזיקים על ידיו. לפושע גדול יותר צריך בית כלא, ולאחרים מכות ועינויים. כל זה משמש משל לעונש בעולם הרוחני שניתן על עבירות בעלות חומרה שונה. יש הבדל בין עונש על עברה פרטית לבין פגיעה באושיות התורה, לבין כפירה גמורה בה', שמנתקת את האדם מכל זכות לקיום רוחני בעולם הבא. בעונש יש ביטוי של צדק ויושר, שהרי כך הם החוקים שנקבעו מראשית היצירה. תפקיד נוסף יש לעונש, והוא לעורר את האדם לאחריות על חייו. הידיעה שבסופו של דבר ישנו דין ומשפט, תביא את הרשעים להיזהר ולהימנע מלבצע את כוונותיהם הרעות. השכר והעונש בעולם הבא, הנמדדים מידה כנגד מידה, מלמדים אותנו שיש תוכן ממשי ורוחני לכל פעולה שאותה אנו עושים במשך חייו בעולם הזה.

איכות השכר והעונש

ח-⁵⁷⁸ אֲבָל תְּשׁוּבַת הַשְּׂאֵלָה, אִם גְּמוּלָם וְעִנְשָׁם שְׁוִים בְּעֵינֶיךָ? ⁵⁷⁹ אָמַר, כְּמוֹ שֶׁלֹּא יִכְלֶה גְמוּלוֹ⁵⁷⁸ אֶלֶף זְכוּת, כִּן לֹא יִכְלֶה גְמוּל זְכוּת אַחַת, וְכֵמוֹ שֶׁאֶלֶף חֻבָּה לֹא יִכְלֶה עֲנֹשָׁה, כִּן חֻבָּה אַחַת לֹא יִכְלֶה עֲנֹשָׁה, אֲלֵא שֶׁהַגְּמוּל וְהַעֲנֵשׁ אֶף עַל פִּי שְׁהֵם לְנִצָּח לְמַעֲשֵׂה אֶחָד וְלֶאֱלֶף מַעֲשֵׂה, עֵינֵן כֹּל אֶחָד יִהְיֶה כְּפִי מַעֲשֵׂהוּ. וְמִי שֶׁעוֹשֶׂה זְכוּת אַחַת, אוֹ עֲשָׂר, אוֹ מֵאָה, אוֹ אֶלֶף, יִהְיֶה עֵינֵנוֹ בְּגְמוּל כְּפִי מִה שֶׁעֲשָׂה, אֲלֵא שֶׁהוּא לְנִצָּח, כְּאֲשֶׁר אָנוּ רוֹאִים בְּעוֹלָם הַזֶּה אֲנָשִׁים תְּכָלִית⁵⁷⁹ טוֹבָתָם הַמְּנוּחָה בְּלִבָּד, וְאֲנָשִׁים שֶׁהֵם עִם הַמְּנוּחָה אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים, וְאֲנָשִׁים אַחֲרִים, שֶׁהֵם עִם כָּל זֶה לֹבְשִׁים הַבְּגָדִים הַחֲמוּדוֹת, וְאַחֲרִים עִם כָּל זֶה יֵשׁ לָהֶם מַעֲלוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּן בְּעוֹלָם הַבָּא אֲנָשִׁים, נֹאמְר בְּהַצְלָחָתָם (תהלים טז, ט): אֶף בְּשָׂרִי יִשְׁכֵן לְבִטָּח, וְאַחֲרִים (שם לו, ח): בְּצֶל כְּנָפֶיךָ יִחְסִיוּ, וְאַחֲרִים (שם ט): יְרוּיִן מִדְּשָׁן בֵּיתְךָ. וְאַחֲרִים (זכריה ג, ד): וְהִלְבֵּשׁ אֶתְךָ מִחֲלָצוֹת. וְאַחֲרִים (שם ז): וְנָתַתִּי לָךְ מִהַלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה, רְמַז בּוֹ אֵל הַמְּלָאכִים אֲשֶׁר נֹאמְר (ישעיה ו, ב): שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ.⁵⁸⁰ וְכֵן מִי שֶׁעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת, אוֹ עֲשָׂרָה, אוֹ מֵאָה, אוֹ אֶלֶף, יִהְיֶה עֵינֵנוֹ בְּעִנְשׁ כְּפִי מִה שֶׁעֲשָׂה, אֲלֵא שֶׁהוּא מְתַמָּד לְנִצָּח, כְּאֲשֶׁר אֲנַחְנוּ רוֹאִים בְּעוֹלָם הַזֶּה אֲנָשִׁים שֶׁעֲנָשָׁם שִׁישׁוּמָו בְּמִשְׁמֵר, וְאַחֲרִים שְׂגוּרִים עִם זֶה בְּחֻבָּלִים, וְאַחֲרִים עִם כָּל זֶה קְשׁוּרִים וְכַפּוּתִים, וְאַחֲרִים עִם כָּל זֶה אֲסוּרִים בְּזָקִים וְכַבְּלִים, וְאַחֲרִים עִם כָּל זֶה מִפִּים אוֹתָם בְּמֵה שְׂמֹכְאִיבָם. כִּן בְּעוֹלָם הַבָּא, אֲנָשִׁים שֶׁנֹּאמְר בְּיִסוּרֵיהֶם (ישעיה כד, כב): וְאֲסָפוּ אֲסִפָּה אֲסִיר עַל בּוֹר וְסָגְרוּ עַל מִסְגָּר, וְאַחֲרִים (משלי ה, כב): עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ אֶת הַרְשָׁע וּבְחַבְלֵי חֲטָאתוֹ יִתְמָךְ וְאַחֲרִים (איוב לו, ח): וְאִם אֲסוּרִים בְּזָקִים, וְאַחֲרִים (ירמיה ל, כג): וְסָעַר מִתְּגוּרָר עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יִחּוֹל.

